

ศาสนากับการพัฒนา : ไสยศาสตร์ เครื่องราง Religions and its Development : Magic and Amulets

พระครูธรรมธะมลิน กิตติปาโล

พระครูวิภัชธรรมวิจิตร

กฤตสุขชิน พลเสน

ประเวช วัฒนาแก้ว

สุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

บทคัดย่อ

จากการศึกษาเรื่องศาสนากับการพัฒนา : ไสยศาสตร์ เครื่องราง พบว่า ด้านไสยศาสตร์เป็นสิ่งที่หาความแน่นอนหรือแท้จริงไม่ได้ แต่เป็นตัวอิทธิพลแห่งความเชื่อถือทางศาสนาของสังคม จึงทำให้สามารถดำรงอยู่ได้ โดยสังคมยังยอมรับค่านิยมในการปฏิบัติต่อ Magic ในรูปแบบต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี แม้จะมีการศึกษาในระดับใดก็ตาม ยังคงติดอยู่ใน Magic จะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจของแต่ละท่าน ความกลัวของมนุษย์เป็นต้นเหตุ ดังนั้น Magic จึงสามารถอยู่ในสังคมได้ แม้ว่าโลกจะมีความเจริญเพียงใดก็ตาม ด้านเครื่องราง มนุษย์เป็นผู้คิดค้นวิธีการขึ้นมาด้วยความเชื่อมั่นว่าจะได้รับผล หรือประสบสิ่งที่ดีประสงค์ โดยนำความปลอตภัยและสิริมงคลมาให้ ที่เรียกว่า “เครื่องราง ของขลัง” โดยการยอมรับมาควบคุมพฤติกรรมของตนและกลุ่มของตน ในขณะที่เดียวกัน ก็พยายามรักษาสถานภาพของตนเองด้วยการถือหรือการนิยมนำเครื่องรางจึงกลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง โดยการปลูกฝังให้อยู่ในความเชื่อถือของคนมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ไสยศาสตร์, เครื่องราง

Abstract

After studying on religions and its development : Magic superstitions and beliefs about amulets , it was found out that superstition is an issue which is unstable or uncertain but it is an influence of some beliefs in religions in society, hence they still exist. The society still widely accepts the values of the way they treat to magic in different methods. Despite of the advancement of education for humans, magic is still attached to humans whom the level of the magic attachment is varied depending on individual mind. Hence, magic still exists in the society despite of the worlds progression to a higher stage of development. For amulets, humans have created it with the confidence to have its results or to have some desirable experiences from it with the belief that the amulets can give some security, charm and fortune which we called ‘amulet’ by accepting it as to control our own behaviors and group. At the same time, an individual status is attempted to be kept as well. Hence, believing or having a favor on amulets has become a form of culture of society by cultivating its belief into human belief until the present time.

Keywords: Magic, Amulets

บทนำ

ไสยศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของศาสตร์ทางอรรถพเวท เป็นระบบอันเกิดจากความเชื่อ และการปฏิบัติ อันมีจุดรวมอยู่ที่ความคิดที่เกิดจากการปฏิบัติแห่งพิธีการและเชื่อว่าสามารถควบคุมอำนาจลึกลับ ซึ่งจะทำให้ความมุ่งหมายของบุคคลบรรลุผล ฉะนั้นไสยศาสตร์ จึงเป็นการปฏิบัติตามความเชื่อทางสังคม¹ ไสยศาสตร์นี้ นอกจากจะเป็นระบบความเชื่อดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังเป็นศิลปะ (Art) ที่ว่าด้วยอำนาจลึกลับที่อยู่เหนือธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถจะต่อสู้หรือต้านทานได้ จะเห็นได้ว่า ไสยศาสตร์นั้นเป็นทั้งการปฏิบัติตามพิธีกรรม และเป็นศิลปะที่ว่าด้วยอำนาจลึกลับที่อยู่เหนือธรรมชาติ จะอย่างไรก็ดี ถือว่าเป็นระบบที่เกิดจากความเชื่อทางศาสนา และเรามักเรียกกันต่าง ๆ เช่น ไสยศาสตร์ เวทย์มนตร์คาถา มายาศาสตร์แม่มด สิ่งหรืออำนาจลึกลับ ซึ่งทั้งนี้สุดแท้แต่การแสดงออกในแต่ละสังคม ในที่นี้ขอเรียกว่า “ไสยศาสตร์” ไสยศาสตร์นั้นเป็นอำนาจลึกลับ มีผู้ให้ลักษณะไว้ว่า ความรู้ไสยศาสตร์เกิดขึ้นมาจากความเขลาของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่ต่อสิ่งที่อยู่รอบตัวเขา ซึ่งเขาไม่สามารถจะเข้าใจหรืออธิบายได้ว่ามีลักษณะหรือธรรมชาติที่อยู่อย่างไร เพราะมนุษย์ไม่สามารถทำความเข้าใจ และอธิบายสิ่งต่างๆ ได้ มนุษย์จึงเกิดความกลัว และไม่มีเสถียรภาพทางใจ ความกลัว หรือการขาดเสถียรภาพทางใจ อันนี้เป็นบ่อเกิดที่สำคัญของไสยศาสตร์ พุดอีกนัยหนึ่งว่า “ไสยศาสตร์ คือองค์ความรู้ หรือความไม่รู้ ที่มนุษย์ได้มาโดย การคาดคะเน หรือเดาสุ่ม”

ไสยศาสตร์ มีลักษณะสำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นความเชื่อที่เรียกว่า **โซคลาง (Super-institution)**² ซึ่งความเชื่อระบบนี้ ก็เป็นความเชื่อที่เกิดโดยความไม่รู้ ไม่เข้าใจในธรรมชาตินั่นเอง แต่พยายามจะดึงเอาธรรมชาติเข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดผลตามความต้องการของผู้กระทำ เช่น การทำเสน่ห์ยาแฝด คงกระพันชาตรี เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่เราไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ทั้งนั้น ฉะนั้น ไสยศาสตร์จึงเกิดขึ้นจากความเขลาของมนุษย์

ความหมาย

คำว่า **Magic** มีคำแปลที่ใช้ในภาษาไทยหลายความหมายด้วยกัน ซึ่งจะแยกออกตามที่เคยพบ และใช้ในกระบวนวิชาเกี่ยวกับ ความผูกพันทางศาสนา คือ

แปลว่า “**ไสยศาสตร์**” เป็นตำราและความรู้ทางไสย³ ซึ่งเป็นความรู้ประเภทลึกลับอันเกิดจากความเขลาของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่ต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว หรือพุดอีกนัยหนึ่งว่า องค์ความรู้หรือความไม่รู้ที่มนุษย์ได้มาโดย การคาดคะเน หรือการเดาสุ่ม

แปลว่า “**เวทย์มนตร์คาถา**” เป็นระบบความเชื่อและการปฏิบัติอันมีจุดรวมอยู่ที่ความคิดที่เกิดจากการปฏิบัติแห่งพิธีการ และเชื่อว่าสามารถควบคุม ซึ่งจะทำให้ความมุ่งหมายของบุคคลบรรลุผล

นักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง 2 ท่านได้กล่าวถึง Magic ที่น่าฟัง ซึ่งทั้งสองนั้นได้แก่

1. **Edward Tylor** เชื่อว่า เวทย์มนตร์คาถา พัฒนาขึ้นมาจากความคิดที่ไม่ถูกต้องของมนุษย์ในยุคดึกดำบรรพ์ แต่เมื่อปฏิบัติเป็นแบบสืบต่อกันมา จึงกลายเป็นการปฏิบัติที่มีระเบียบเป็นระบบ ซึ่ง Tylor เรียกว่า **วิทยาศาสตร์จอมปลอม (Pseudo Science)** เพราะพิสูจน์ความจริงไม่ได้

¹ อุทัย หิริญโต : **สังคมวิทยาประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2520), หน้า 296.

² บุญสนอง บุญโยทยาน : **มนุษย์กับสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : ร.พ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 1

³ ละออง มีเศรษฐี : **พจนานุกรมลำดับสระ**, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2520), หน้า 439

2. B. Frazer ให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า เวทย์มนตร์คาถา เป็นระบบมายาของกฎธรรมชาติที่ชี้ทางให้มนุษย์เชื่อ และปฏิบัติในสิ่งที่ยึดหลักเหตุผล⁴

แปลว่า “มายาศาสตร์” เป็นคำที่แปลมาจาก Magic เหมือนกัน ซึ่งเป็นเรื่องการสร้างท่าเล่ห์เหลี่ยม การล่อลวงอันเป็นความไม่จริง⁵ หรือเป็นเรื่องเทียมความจริง อันเป็นเหตุก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่อีกฝ่ายหนึ่งได้

ความสัมพันธ์กันของไสยศาสตร์ – เวทย์มนตร์คาถา - มายาศาสตร์

ตามความหมายที่ระบุข้างต้นนั้น เป็นการตีความหมายแต่ละความเห็นของแต่ละท่านว่า จะมีความหมายอย่างไร หากพิจารณาแล้ว ไสยศาสตร์ก็ดี เวทย์มนตร์คาถาก็ดี มายาศาสตร์ก็ดี ต่างก็เกี่ยวเนื่องกันและกันโดย

ไสยศาสตร์ ต้องใช้เวทย์มนตร์คาถา และมายาศาสตร์เป็นเครื่องมือในการดำเนินบทบาทให้เป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง

เวทย์มนตร์คาถา ถือว่าเป็นไสยศาสตร์ และประกอบด้วยมายาศาสตร์ เพราะเป็นแม่พิธีในการกระทำต่าง ๆ ซึ่งผู้ทำพิธีมักเป็นพวก พ่อมด หมอผี

มายาศาสตร์ มีลักษณะเช่นเดียวกับไสยศาสตร์ คือเกิดขึ้นจากความมกมายของมนุษย์เอง ซึ่งเป็นเรื่องเทียมความจริง อันเป็นการแสดงออกในรูปของการล่อลวง

เพราะฉะนั้น คำทั้งสามจึงต่างต้องอาศัยกันและกัน จะกล่าวถึงอย่างใดอย่างหนึ่งก็หมายถึงอีกสองอย่างด้วย ในที่นี้ เพื่อความสะดวกจึงขอใช้คำว่า ไสยศาสตร์

การเกิดไสยศาสตร์

เรื่องไสยศาสตร์นี้ เกิดขึ้นเพราะความกลัวเกรงผีแสงเทวดา เนื่องจากมนุษย์ครั้งดั้งเดิม เมื่อประสบภัยธรรมชาติ ไม่สามารถจะต่อสู้ต้านทานได้ ก็นึกว่าเป็นเพราะผีหรือเทวดาซึ่งมีอำนาจอยู่เหนือตนเป็นผู้ลบล้าง และเป็นธรรมดาอยู่เอง จะต้องหาทางป้องกัน และขจัดปัดเป่าเหตุร้ายนั้นให้พ้นไปเสีย เมื่อเป็นดังนี้ไสยศาสตร์จึงเป็นเรื่องของวิธีการหาความปลอดภัยให้ตนเอง ซึ่งแต่ละคนพยายามแสวงหามาเพื่อให้ตนรับความปลอดภัยตามประสงค์ นั่นก็แล้วแต่ว่า จะมีวิธีการอย่างไรเท่านั้นเอง หนทางป้องกัน ซึ่งยังติดตามทุกวันนี้ก็คือ ใช้เล่ห์กระเท่ห์ด้วยวิธีเสกคาถาอาคม หรือลงเลขยันต์เพื่อไม่ให้ผีซึ่งถือเป็นอุปัทวภัยร้ายเข้ามายุ่งย่ามกับคน คติความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ ภาษาอังกฤษเรียกว่า มายิก (Magic) ซึ่งมีอยู่ทุกศาสนาไม่มากก็น้อย ข้อนี้ทำให้เราเห็นว่า มายิกหรือไสยศาสตร์นั้น จะมีลักษณะเกี่ยวข้องกับศาสนาอยู่ด้วย ซึ่งจะมากหรือน้อยก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ในชนบทบางกลุ่มบางเหล่า ประสงค์จะสร้างความมั่นใจให้กับพวกตน ก็ได้อาศัยไสยศาสตร์เป็นเครื่องช่วยในด้านจิตใจอีกแรงหนึ่ง จะเห็นได้จากการรบทัพจับศึก จะมีการกระทำเพื่อเอาเคล็ด อันเป็นลักษณะตัดไม้ข่มนาม โดยทำหุ่นของแม่ทัพฝ่ายตรงข้ามแล้วนำมาทำพิธีตัดคอบ้าง เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่า เมื่อไปรบทัพแล้วต้องชนะหรือพวกชาวเกาะ Trobiand ทำพิธีปลุกใจก่อนออกไปทำการประมง เป็นต้น ซึ่งการทำพิธีต่าง ๆ เหล่านี้ ต่างก็มีวิธีการแตกต่างกันออกไป

⁴ อุทัย หิรัญโต : สังคมวิทยาประยุกต์, หน้า 298

⁵ ละออง มีเศรษฐี : ฆานุกรมล่ำดับสระ, หน้า 138

องค์ประกอบของ Magic

องค์ประกอบที่ใช้สำหรับ Magic มี 3 ประการ คือ

1. **มนตรา หรือ คาถาอาคม (The Spell)** คือข้อความอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งประพันธ์ขึ้นสำหรับบริการหรือสวดขับ เพื่อบังคับหรืออ่อนนวลสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ มีผีสิง เทวดา เป็นต้น ให้อ่านวยสิ่งที่ตนปรารถนา

2. **พิธี (Rite)** การใช้เวทย์มนตร์คาถา จะต้องมีพิธีรีตอง เช่น เสกเป่า สวดบริการ หรือการประพรมน้ำลงพื้นดิน เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติ การใช้เวทย์มนตร์คาถา เพื่อให้ฝนตก หรือการเป่าผงไปให้ถูกผู้หญิง จะทำให้ผู้หญิงรัก เป็นต้น พิธีดังกล่าวนี้เชื่อว่าจะเป็นการพาหะหรือแปลงถ้อยคำที่เป็นเวทย์มนตร์คาถาให้เกิดผลขึ้นมา

3. **เงื่อนไขของผู้ปฏิบัติ (Condition of Performance)** เนื่องจากการใช้เวทย์มนตร์คาถาต้องมีพิธีการดังกล่าวนี้ แต่ผลจะเกิดขึ้นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติด้วย เช่น ผู้ปฏิบัติจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และเชื่อมั่นอย่างแท้จริง ต้องเคารพปฏิบัติตามประเพณีอันเป็นข้อห้ามของสังคม (Taboo) หรือต้องละเว้นการกินอาหารบางอย่าง ต้องงดเว้นการร่วมเพศ ดังนี้ เป็นต้น หากมีการฝ่าฝืนอาจทำให้การใช้เวทย์มนตร์คาถานั้นไม่บังเกิดผลก็ได้ ในการประกอบพิธี เช่น การเรียกภูตผีปีศาจ หรือทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความวิบัติ เช่น การเสกตาปูให้เข้าท้องคน การทำให้คนเป็นบ้า เป็นต้น⁶

4. **อุปกรณ์พิธี** ในการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์นั้น อุปกรณ์ในการทำพิธีนั้นว่ามีความสำคัญและจำเป็นมาก เพราะเป็นการปฏิบัติต่อสภาวะชนิดหนึ่งที่สลับ อุปกรณ์เหล่านี้ เท่าที่เคยพบเห็นพอจำแนกได้ดังนี้

4.1. **เกี่ยวกับอาหาร** อาหารที่ใช้เกี่ยวกับไสยศาสตร์มักเป็นของแห้ง เช่น เครื่องพล่า เครื่องยา เป็นต้น

4.2. **ภาชนะใส่อาหาร** มักใช้ใบตองเย็บเป็นกระทงเล็ก ๆ ใส่อาหารแล้วใช้หยวกกล้วยมาเย็บ เอาไม้ขีด หาใบตองรองกันทำเป็นถาดใส่อาหาร ซึ่งภาชนะเหล่านี้ ถือว่า เมื่อใช้แล้วทิ้งไปเลยมนุษย์จะนำมาใช้อีกไม่ได้ ทั้งนี้ คงจะถือว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับมนุษย์นั้นอยู่คนละโลกกัน จะใช้ร่วมกันไม่ได้สำหรับภาชนะใส่อาหารนี้ บางแห่งใช้ภาชนะชนิดดินปั้นก็มี

4.3. **เครื่องบูชา** เป็นเครื่องที่ใช้ประกอบพิธีกรรมด้านนี้ มักจะใช้ของที่เคลื่อนที่ไปเป็นเงื่อนไขในการทำพิธีกรรม

4.4. **ที่ตั้งอุปกรณ์พิธี** มักขึ้นอยู่กับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ที่ทำ ไม่มีกำหนดตายตัว เช่นการสะเดาะเคราะห์ที่เรียกว่า “เสียบบาล” มักทำที่ทางสามแพร่ง, การเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักตั้งศาลเพียงตา เป็นต้น

ผู้ทำพิธีหรือผู้ประกอบพิธี มีลักษณะของผู้กระทำ ซึ่งส่วนมากจะเป็นพอมด หมอผี

วันประกอบพิธี ขึ้นอยู่กับพิธีทางไสยศาสตร์ที่จะทำ นั่นคือพิธีนั้น เกี่ยวกับอะไรสมควรที่จะกระทำในวันและเวลาใด ทั้งนี้ ต้องอยู่กับพิธีนั้น ๆ เป็นสำคัญ เช่น วันเสาร์ ห้าค่ำ ที่เรียกว่า “เสาร์ห้า” หรือวันเพ็ญเดือนสิบสอง ที่ตรงกับวันจันทร์ ที่เรียกว่า “จันทร์เพ็ญ” หรือ จันทร์เพ็ง” เป็นต้น

ประเภทของ Magic

Magic คือใช้วิชาความรู้เพื่อบังคับ หรือป้องกันสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติให้เป็นไปตามประสงค์ที่ตนต้องการ แยกเป็น 2 คือ

⁶ อุทัย หิรัญโต : สังคมวิทยาประยุกต์, หน้า 97-98

1. เป็นเรื่องแก้ปัดป้องกันเหตุร้าย ซึ่งถือว่าเป็นเสนียดจัญไร ตลอดจนขับไล่สิ่งร้ายนั้น ซึ่งเข้าใจว่าเป็นผี ให้ปลาดหนีไป อย่างนี้ในภาษาอังกฤษเรียกว่า **White Magic** ใช้วิหยาคมแก้อาถรรพ์ปัดรังควาญ ฯลฯ

2. ใช้ความรู้ Magic ไปทำร้ายคนอื่น เรียกว่า **Black Magic** เช่น ทำกฤตยา ยาแฝด และทำคุณไสย ผีงูผีงรอย เป็นต้น⁷

ดังได้กล่าวแล้วว่า เรื่อง Magic เป็นเรื่องเทียม หากความแน่นอนหรือแท้จริงไม่ได้ แต่เป็นด้วยอิทธิพลแห่งความเชื่อถือทางศาสนาของสังคม จึงทำให้สามารถดำรงอยู่ได้ ดังนั้น เรื่องของ Magic จึงเป็นเรื่องที่คงความสำคัญในตัวของมันเองไว้ได้ โดยสังคมยังยอมรับค่านิยมในการปฏิบัติต่อ Magic ในรูปแบบต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มนุษย์แม้จะมีการศึกษาระดับใดก็ตาม ยังคงติดอยู่ใน Magic นั้นเอง ซึ่งการติดนั้นจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจของแต่ละท่าน ทั้งนี้เพราะนิสัยรักตัวเอง และความกลัวของมนุษย์ เป็นต้นเหตุ ดังนั้น Magic จึงสามารถอยู่ในสังคมได้ แม้ว่าโลกจะมีความเจริญเพียงใดก็ตาม.

เครื่องราง

เครื่องราง เป็นสิ่งของหรือสิ่งประดิษฐ์ชนิดหนึ่ง ซึ่งสร้างระบบความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ประเภทหนึ่งในสายอรรถพรเวท ซึ่งมนุษย์เป็นผู้คิดค้นวิธีการขึ้นมาด้วยความเชื่อว่าจะได้รับผลหรือประสพสิ่งที่พึงประสงค์ โดยนำความปลอดภัยและสิริมงคลมาให้ เป็นความเชื่อที่มาแต่ยุคดึกดำบรรพ์ และยอมรับมาปฏิบัติจนติดเป็นนิสัย กลายเป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่งขึ้น ซึ่งมีประจำเกือบทุกสังคม แม้ในประเทศไทยเราเองซึ่งนับถือศาสนาหลักอยู่แล้ว ก็ยังยอมรับเครื่องรางของขลังมาเป็นเครื่องประโลมใจและบำรุงขวัญอีกด้วย จนกระทั่งมีการสร้างขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ กัน แม้จะมีการเรียกชื่อแปลกกันออกไป เช่น วัตถุมงคลบ้าง วัตถุเคารพบ้าง หากจะว่าไปแล้ว มันก็คือเครื่องรางที่ยึดถือกันนั่นเอง

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ที่คิดเกี่ยวกับการอยู่รอดของตนเอง และห่มุคณะขึ้น ได้พยายามทุกวิถีทางที่จะหาเครื่องช่วยให้ปลอดภัยอันตรายที่จะพึงมีขึ้นแก่ตน และสร้างความปลอดภัยให้กับ ตัวเองหรือพรรคพวกของตัวเอง โดยการยอมรับมาควบคุมพฤติกรรมของตนและกลุ่มของตน ในขณะเดียวกันก็พยายามรักษาสถานภาพของตนเองด้วย การถือหรือการนิยมนำเครื่องรางจึงกลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง โดยการปลุกฝังให้อยู่ในความเชื่อถือของคนมาด้วยประการฉะนี้

คำว่า “เครื่องราง” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายไว้ว่า “เครื่องที่นับถือกันว่า ทำให้อยู่คงกระพันชาตรี”⁸ หมายถึง เครื่องมือหรือสิ่งของที่เป็นเครื่องอุปกรณ์การบำรุงขวัญจิตใจ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าตัวเองมีความแข็งแกร่งเหนียวแน่นและมีความสามารถที่จะพิชิตศัตรู หรือข้าศึกอันเป็นฝ่ายตรงกันข้าม ส่วนมากเรามักจะยึดว่าเป็นของขลังหรือศักดิ์สิทธิ์

ความนิยมนับถือของมนุษย์คิดว่า สิ่งของบางอย่างสามารถให้คุณและให้โทษแก่ตนได้โดย การปฏิบัติตามและฝ่าฝืนความนิยมในสิ่งนั้นๆ แล้วนำของนั้นมาใช้ในรูปแบบต่างๆ กัน เช่น เครื่องประดับทำด้วยเพชรตาแมวบ้าง เครื่องอาวูที่ทำได้ด้วยตาปูโลงศพบ้าง พลอยไขจิ้งจกบ้าง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ อันสามารถทำให้ผู้ครอบครองเกิดความอบอุ่นใจ หรือเกิดความมั่นใจเป็นต้น อันเป็นการทำให้เกิดความแก้วกล้า สามารถพิชิตข้าศึกศัตรู หรือมีความมั่นใจในเรื่องเมตตามหานิยมที่ตนคิดว่าจะมีเป็นต้น

⁷ เสถียร โกเศศ, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ 1, (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2502), หน้า 42 - 43.

⁸ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2516, หน้า 770

ในสังคมไทย เราใช้ของต่าง ๆ กัน 1 ตามวัตถุประสงคฺมาเป็นเครื่องราง ปกติเป็นพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ทำด้วยดินเผา ผงว่านก็ดี หรือหล่อด้วยโลหะก็ดี ซึ่งคนเชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์ป้องกันสรรพภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ และนำโชคลาภมาให้ นั้น ในภาษาไทยเรียกว่า “เครื่องราง”

นอกจากพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ แล้ว ยังมีของอื่นๆ ที่ยึดถือเป็นเครื่องรางอีกมากมาย เช่น ของที่เป็นจำพวกหิน หรือถือเป็นเคล็ดในรูปลักษณะที่เห็นว่าจะจะเป็นปฏิกิริยาต่อฝ่ายตรงข้ามหรือเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

ดังกล่าว่าแล้วว่า การนิยมเครื่องรางก็ดี การนับถือเครื่องรางก็ดี ถือเป็นวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งของสังคม จะโดยวิธีการใช้หรือการนำมาเป็นเครื่องสนองประสงค์ในรูปแบบใดๆ ก็ตาม เป็นการใช้โดยการปลุกฝังที่ก่อให้เกิดความเคยชินจนติดเป็นนิสัย เป็นพฤติกรรมที่หล่อหลอมมาตั้งแต่เกิดถึงตาย ดังนั้นเครื่องรางจึงเป็นเครื่องยึดถือประจำจิตใจของสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนิยมนับถือกัน จนในบางวัฒนธรรมกลายเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพก็มี นับว่าเป็นเรื่องที่มีอิทธิพลมากในการช่วยบำรุงจิตใจ บำรุงขวัญ ช่วยปลอบประโลมใจให้เกิดความอบอุ่นใจ ช่วยสร้างความหวังให้กับมนุษย์ จริ่งอยู่ เครื่องรางนั้นแม้เราจะรู้ว่า เป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระ ก็ตาม แต่ก็สามารถช่วยปลอบประโลมใจให้กับมนุษย์ได้เป็นอย่างดี และยังเป็นเครื่องบำรุงจิตใจของมนุษย์ด้วย

คุณลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งของเครื่องรางก็คือ เป็นของที่สามารถนำไปใช้ได้กับบุคคลทุกประเภท นั่นก็คือคนทุกระดับชั้นสามารถใช้เครื่องรางได้โดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน เว้นไว้แต่เครื่องรางบางประเภทที่มีระบุการใช้สำหรับเพศเท่านั้น

เครื่องรางเกิดขึ้นในโลกนี้ตั้งแต่ยุคใด ไม่มีหลักฐานยืนยันไว้เด่นชัด หากจะสันนิษฐานกันแล้วคงจะเริ่มตั้งแต่มีมนุษย์ และหากจะระบุให้แน่ชัดลงไปจริงๆ แล้ว คงจะสมัยการเกิดคัมภีร์หรือสรรพเวทของพราหมณ์แล้ว ส่วนจะเกิดในรูปแบบใดนั้นยังไม่อาจระบุลงไปตายตัวได้ แต่พอจะอนุมานได้ว่า คงต้องเกี่ยวกับเทพเจ้าทางศาสนา หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการสร้างตัวแทนสิ่งทีถือว่าเป็นผู้รับใช้พระเจ้าหรือพาหนะของพระเจ้า เช่น โค๊กทำรูปโคเป็นสัญลักษณ์ หรือหงส์ก็ทำหงส์เป็นสัญลักษณ์ เป็นต้น เพราะทั้งโค ทั้งหงส์ถือกันว่าเป็นพาหนะของพระเจ้าบนสรวงสวรรค์ ดังนั้น การทำเครื่องรางจึงต้องทำเพื่อเอาใจของพระเจ้าบนสรวงสวรรค์ด้วย

การเกิดเครื่องรางนั้น จะปรากฏเมื่อไรยังไม่อาจตัดสินได้ แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็นับถือเครื่องรางกันอยู่ และเครื่องรางนั้นเกิดขึ้นโดยฝีมือของมนุษย์เอง ซึ่งเป็นผู้สร้างขึ้นมากตามจินตนาการของตนเองตามความเชื่อ

สรุปได้ว่า ศาสนากับเครื่องราง เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก สำหรับวิถีชีวิตของมนุษย์เมื่อนับถือศาสนาถึงแม้จะมีคำสั่งสอนให้สละสิ่งอันเป็นเปลือกอันพระรุงพระรัง เพื่อมุ่งหวังทำกายและใจให้บริสุทธิ์ หรือให้เชื่อเรื่องการทำความดี หลีกเว้นความชั่ว ทำจิตให้บริสุทธิ์ เพื่อเข้าถึงพระนิพพานบ้าง หรือบางศาสนาสอนว่า เพื่อความบริสุทธิ์เข้าถึงอาณาจักรเดียวกับพระเจ้า หรือเพื่อเข้าสู่ความเป็นหนึ่งเดียวกับพระพรหมบ้าง แต่คนในศาสนาต่าง ๆ เหล่านั้นก็ยังมีส่วนที่ยังต้องการของหรือสิ่งประดิษฐ์ ชนิดหนึ่ง ซึ่งสร้างระบบความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ประเภทหนึ่งในสายสรรพเวท ซึ่งมนุษย์เป็นผู้คิดค้นวิธีการขึ้นมาด้วยความเชื่อมั่นว่าจะได้รับผล หรือประสบสิ่งที่พึงประสงค์ โดยนำความปลอดภัยและสิริมงคลมาให้ ที่เรียกว่า “เครื่องราง ของขลัง” ประเภทนี้อยู่ เพราะเป็นความเชื่อที่มาแต่ยุคดึกดำบรรพ์และยอมรับมาปฏิบัติจนติดเป็นนิสัย กลายเป็นวัฒนธรรมประเภทหนึ่งขึ้น ซึ่งมีประจำเกือบทุกสังคม แม้ในประเทศไทยเราเองซึ่งนับถือศาสนาหลักอยู่แล้ว ก็ยังยอมรับเครื่องรางของขลังมาเป็นเครื่องประโลมใจ และบำรุงขวัญอีกด้วย จนกระทั่งมีการสร้างขึ้นในรูปแบบต่างๆ กัน แม้จะมีการเรียกชื่อแปลกกันออกไป เช่น วัตถุมงคลบ้าง วัตถุเคารพบ้าง หากจะว่าไปแล้ว มันก็คือเครื่องรางที่ยึดถือกันนั่นเอง ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่คิดเกี่ยวกับการอยู่รอดของตนเองและหมู่คณะขึ้น ได้พยายามทุกวิถีทางที่จะหาเครื่องช่วยให้ปลอดภัย

อันตราย ที่จะพึงมีขึ้นแก่ตน และสร้างความปลอดภัยให้กับตัวเองหรือพรรคพวกของตัว โดยการยอมรับมาควบคุมพฤติกรรมของตนและกลุ่มของตน ในขณะที่เดียวกัน ก็พยายามรักษาสถานภาพของตนเองด้วยการถือหรือนิยามเครื่องรางจึงกลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง โดยการปลูกฝังให้อยู่ในความเชื่อถือของคนมาด้วยประการฉะนี้

บรรณานุกรม

บุญสนอง บุญโยทยาน : มนุษย์กับสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพมหานคร : ร.พ.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 1

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2516.

ละออง มีเศรษฐี. พจนานุกรมลำดับสระ. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2520.

เสถียร โกเศศ. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2502.

อุทัย หิรัญโต. สังคมวิทยาประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2520.